

Skånebönan

STÖRRE SKÖRDAR OCH ÖKAD VIDAREFÖRÄDLING

HANDLINGSPLAN

Andelen odlade proteingrödor behöver öka

Marknaden för växtbaserade proteinprodukter har växt med 16 procent de senaste tre åren och många bedömare indikerar ytterligare ökad efterfrågan. Men de svenskodlade proteingrödorna räcker inte till. Bara en liten andel av de växtbaserade proteinprodukter som produceras i Sverige är baserade på svenskodlad råvara, trots att odlingen har ökat de senaste åren. Det mesta går nämligen till djurfoder.

Enligt Jordbruksverket är det möjligt att möta den ökade efterfrågan hos konsumenterna, men det krävs att lönsamheten i odlingen ökar, att det utvecklas svenska livsmedel som konsumenterna väljer och fler industrier som bereder och förädlar råvaran vidare, så att den inte behöver skickas utomlands för förädling.

Förutom att möta efterfrågan hos konsumenterna, finns det flera anledningar till att öka andelen odlade proteingrödor i Sverige. Ur ekonomisk synpunkt kan det till exempel vara kostsamt för livsmedelsindustrin att inte ha marginaler i form av lager. Ur miljö- och klimatsynpunkt handlar det bland annat om att baljväxter kräver mindre markanvändning och kan bidra till den biologiska mångfalden. Men inte minst handlar det om den svenska livsmedelsförsörjningen. Brist på råvaror gör oss beroende av import.

Skånebönan är en handlingsplan för detta

Skåne har förutsättningar att bli en ledande region gällande växtbaserat protein. Skånebönan är en idé, en plattform, eller ett löst ramverk, något som gör det möjligt att kraftsamla och flytta fram de skånska positionerna. För att nå framgång behöver hela den komplexa livsmedelskedjan göra en nära nog simultan förflyttning under många år. Därför är Skånebönan inte ett regelrätt projekt med ett slutdatum. Skånebönan kommer att finnas så länge behov finns av samling.

Vi arbetar utifrån principen "gräva där vi står" vilket betyder att vi utgår från det som redan finns i Skåne och det vi vet att vi är bra på. Dessutom vill vi hålla arbetet med Skånebönan praktiskt, konkret och enkelt.

Företrädare för skånska livsmedels- och lantbruksföretag, universitet och forskningsinstitutioner, samt offentliga aktörer antog Skånebönan som handlingsplan den 26 september 2022 på landshövdingens residens i Malmö.

Följande aktörer har varit med och tagit fram denna handlingsplan:

- Hushållningssällskapet
- Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)
- Lantmännen
- Livsmedelsakademin
- Länsstyrelsen Skåne
- Lunds Tekniska Högskola (LTH)
- Orkla Foods Sverige
- Pernod Ricard/The Absolut Company
- Region Skåne
- RISE
- Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU)
- Sweden Food Arena

Arbetet med handlingsplanen har letts av Livsmedelsakademin med stöd från Region Skåne och Länsstyrelsen Skåne. Det har finansierats av Region Skåne, som också ansvarar för den fortsatta koordineringen.

Till Skånebönan finns nu en styrgrupp kopplad till den skånska livsmedelsstrategin. Vi har en arbetsgrupp bestående av representanter från de företag, institutioner, organisationer och myndigheter som är närmast berörda och som särskilt har önskat att engagera sig.

Handlingsplanen är ett levande dokument som kommer utvecklas gemensamt med flera aktörer efter hand. Detta är startskottet för arbetet med att utveckla Skåne till en ledande region för nya växtproteiner.

Avgränsning

Denna handlingsplan är framtagen för senare delen av 2022 till och med 2024. Den är enbart inriktad på produktion och förädling av ärtor, bönor, lupiner och linser (samt deras restflöden) som produceras för humankonsumtion. Inledningsvis kommer fokus vara främst på ärtor och bönor.

På nästkommande sidor listas ett antal aktiviteter kopplade till varje delmål. Dessa har prioriterats som de viktigaste att genomföra för att uppnå nå det övergripande målet. Det handlar om att gräva där vi står.

Ytterligare insatser välkomnas dock och kommer sannolikt krävas.

Övergripande mål

STÖRRE SKÖRDAR OCH VIDAREFÖRÄDLING I SKÅNE

Skåne ska bli en volymmässigt ledande region för nya växtproteiner, och en attraktiv plats för nya samarbeten och satsningar kring växtproteiner längs med hela värdekedjan.

För att nå dit har fyra delmål identifierats:

1. **Säkra beställning av proteingrödor** från industrin och handeln till jordbruket
2. **Fler berednings- och förädlingsanläggningar** i Sverige som svarar mot kedjans behov
3. **Tillgängliggöra aktuell kunskap** så att den skapar nytta
4. **Nationell angelägenhet och fortsättning** efter denna tvååriga handlingsplan

DELMÅL 1

Säkra beställning av proteingrödor från industrin och handeln till jordbruket

För att stötta efterfrågan på svenskproducerade proteingrödor måste det finnas ett affärsmässigt åtagande från industri och dagligvaruhandel.

Detta gäller framför allt när odlingen väl är framme i större volymer, samt för att säkerställa att rätt mängd och sort odlas till rätt kvalitet. Odlingsavtalen behöver utvecklas med till exempel prisindikationer, en grundpremie om skörden misslyckas etcetera.

En ny typ av affärsmodell kan behöva utvecklas och här behöver hela värdekedjan inkluderas.

Prioriterad aktivitetsplan

1. **Arbetsmöte/workshop: "Vad ska odlas för att tillgodose livsmedelsindustrins behov?"**

Fokus ligger på livsmedelsindustris behov av råvaror och hur de kan matchas av odling i Skåne, med avgränsning till ärta och bondböna.

Ansvarig: SLU, representanter för hela kedjan deltar.

Tidsplan: Hösten 2022

2. **Aktivt välja skånska/svenska råvaror vid produktutveckling**

Syftet är att produktutveckla framtidens växtbaserade produkter som innehåller baljväxter (och andra svenska proteingrödor)

Ansvarig: Orkla Foods Sverige

Tidsplan: Löpande

3. Kartlägga behov och föreslå prioritering av investeringar

Syftet är att ta reda på vad som behövs i form av forskningsinfrastruktur, råvaruförädling, proteinråvara.

Ansvarig: LTH

Tidsplan: Våren 2023

4 Anordna möte om affärsmodell för volym kring ärtor och bondböna

Syfte är att påbörja utvecklingen av affärsmodeller för riskfördelning, baserat på existerande modeller. Finns det exempel från andra näringar, till exempel kolinlagrings-marknaden? Hela värdekedjan deltar.

Ansvarig: Orkla Foods Sverige

Tidsplan: Hösten 2022

5. Öka odlarnas marknadskunskaper om baljväxter för humankonsumtion

Ansvarig: LRF

Tidsplan: Våren 2023, för odling 2024

6. Stimulera ökat inköp av svenska baljväxter till sjukhusmåltider

Ansvarig: Region Skåne

Tidsplan: 2023 – 2024

DELMÅL 2

Fler berednings- och förädlingsanläggningar i Sverige som svarar mot förädlingskedjans behov

Det behövs en strategi för var och hur proteinråvaran kan rensas, torkas, skalas och vidare processas till livsmedel efter skörd.

Vi behöver veta vilka behov som finns, var kapaciteten finns, samt vad som behöver utvecklas och hur detta kan göras. Här krävs bland annat en internationell utblick efter möjliga samarbeten.

Vi behöver veta vilka förutsättningarna är för nya anläggningar, och vilken typ av affärsmodell som behövs.

Prioriterad aktivitetsplan

1. Kartlägga testbäddar med relevans för baljväxter

Syftet är att synliggöra testbäddar för proteingrödor utifrån det pågående arbete som Region Skåne, Landsbygdsnätverket och andra genomför.

Ansvarig: Region Skåne

Tidsplan: 2023

2. Kartlägga vilka processer som efterfrågas

Syftet är att göra en bredare omvärldsanalys för att definiera kedjan (större skala): Vilken skala och vilken gröda? Vilka processer och vilken typ av utrustning? Vad saknas? Parallellt kan man även arbeta i ett exempel (liten skala).

Ansvarig: RISE

Tidsplan: 2022 - 2024

3. Kapitalanskaffning för investeringar i anläggningar för vidareförädling

Ansvarig: GroPro

Tidsplan: 2022 – 2024

4. Genomföra försök att använda stärkelsesrika rester från proteinförädlingar för produktion av alkohol

Ansvarig: The Absolut Company

Tidsplan: Våren 2023 (eller beror på när finns råmaterial)

5. Ge stöd till innovations- och utvecklingsinitiativ med relevans för baljväxter för att påskynda utvecklingen

Ansvarig: Region Skåne

Tidsplan: 2022 – 2024

DELMÅL 3

Tillgängliggöra aktuell kunskap så att den skapar nytta

Kunskap inom området behöver kommuniceras baserat på både forskning och praktiska erfarenheter. Dessutom behöver det arbetas mer effektivt med kunskapsdialog i hela värdekedjan. Målet är tillämpning och nyttogörande.

Näringsens behov och frågeställningar måste styra vilken kunskap som inhämtas. Så för att skapa mest nytta behöver kunskapsförmedling och rådgivning genomföras, baserat på enskilda aktörers frågeställningar.

Det kan handla om att ta fram en nulägesbeskrivning av produktionen av alternativa proteingrödor, att utreda vilka sorter som är lämpliga att odla och vidareutveckla, samt att inhämta kunskap från andra länder som är framgångsrika på området.

Prioriterad aktivitetsplan

1. **Anordna workshop för att samla livsmedelsindustrins kunskapsbehov**

Syftet är att identifiera näringsens utmaningar, behov och frågeställningar som kräver kunskapsinhämtning. Forskare deltar för att lyssna in och plan läggs för hur resultaten kan tas vidare.

Ansvarig: Livsmedelsakademin

Tidsplan: 2023

2. Anordna workshop för att samla primärproducenternas kunskapsbehov

Syftet är att identifiera vilka utmaningar, behov och frågeställningar primärproducenternas har och som kräver kunskapsinhämtning. Forskare deltar för att lyssna in och plan läggs för hur resultaten kan tas vidare.

Ansvarig: LRF

Tidsplan: 2022 - 2024

3. Engagera studenter för kunskapsdialog mellan akademi och företag

Målet är att tänka bredare och använda studenter som en resurs, till exempel examensarbeten med fokus på baljväxter.

Ansvarig: SLU och LTH

Tidsplan: Start hösten 2022

4. Kunskaps- och erfarenhetsutbyte genom ERFA-grupper och studiebesök

Syftet är att erbjuda lantbrukare och landsbygdsföretagare olika former av kompetensutveckling för att öka deras konkurrenskraft och intresse för nya grödor, öka den ekologiska produktionen samt korta livsmedelskedjan.

Genomförs inom den nya samlade jordbrukspolitiken, CAP, 2023–2027

Ansvarig: Länsstyrelsen Skåne

Tidsplan: 2022 - 2024

DELMÅL 4

Nationell angelägenhet och fortsättning, efter denna tvååriga handlingsplan

För att säkra långsiktighet behöver mer långsiktiga finansieringsmöjligheter börja undersökas. Här ingår att arbeta långsiktigt för en mer ekonomiskt lönsam odling och vidareförädling av proteingrödor i Sverige.

Samarbetsytorna mellan finansiärer, myndigheter, näringsliv, akademi och politik måste breddas och fördjupas. Det kan till exempel finnas hämmande regelverk som behöver justeras, styrmedel som kan påverka incitamentsstrukturen för odling av proteingrödor, o.s.v.

Prioriterad aktivitetsplan

1. **Intressebevakning och påverkan vad gäller ramförutsättningar för ökad produktion**

Ansvarig: Region Skåne

Tidsplan: 2023 - 2024

2. **Initiera och koppla samman ett antal regionala nätverk**

Koppla ihop dessa nationellt och kommunicera att vi nu satsar på att utveckla näringen.

Ansvarig: RISE

Tidsplan: 2022 - 2024

3. **Systematiskt bevaka utlysningar**

Kartlägga och utforska vilka finansieringsinstrument i andra program som kan nyttjas (t.ex. Formas, Vinnova-satsningar). Här behöver alla deltagare i Skånebönan vara delaktiga, utifrån sin del i värdekedjan.

Ansvarig: Sweden Food Arena

Tidsplan: Löpande

4. Förmedla behov till nationell nivå

Informera på nationell nivå om de behov av lagändringar, praxisändringar eller annat som kan behövas för att gynna ökad odling och förädling av växtproteiner i Sverige.

Ansvarig: Länsstyrelsen Skåne

Tidsplan: start hösten 2022

Kommunikationspolicy

Varje aktör ansvarar för kommunikationen kring de aktiviteter som görs kopplat till Skånebönan. Men för att olika aktörers kommunikation ska bidra till helheten, finns ett antal kommunikativa riktlinjer att hålla sig till.

Kommunikationsmål

Målet med kommunikationen är att

1. skapa intresse för ökad odling och förädling av proteingrödor i Sverige och Skåne hos relevanta aktörer.
2. öka kunskapsnivån om proteingrödor hos relevanta aktörer.
3. öka förutsättningarna för beslut som gynnar ökad odling och förädling av proteingrödor.

Kort beskrivning

Följande text är en kort beskrivning av Skånebönan, som bör användas i pressmeddelanden, presentationer, på webbplatser, med mera för att ge en enhetlig och sammanhängande bild av Skånebönan:

Skånebönan är en plattform för samarbete mellan företrädare för livsmedels- och lantbruksföretag, universitet och forskningsinstitutioner samt offentliga aktörer. Syftet är att öka odling och förädling av proteingrödor i Skåne. Handlingsplanen är en tvåårig kraftsamling kring prioriterade insatser.

Visuell kommunikation

Skånebönan illustreras med ett grafiskt element. Genom att använda bilden kopplat till handlingsplanen skapar vi en sammanhållen bild av Skånebönan och bidrar till den gemensamma kommunikationen. Välj med eller utan beskrivande text beroende på storlek och läsbarhet.

#skånebönan

Vi använder #skånebönan när vi kommunicerar i sociala kanaler.

Bärande budskap

Följande tre budskap är viktiga att lyfta när vi kommunicerar.

1. Växtprotein kan bli en skånsk framtidsbransch

Marknaden för växtbaserade proteingrödor har ökat snabbt de senaste åren, och efterfrågan spås fortsätta öka i snabb takt. Många bedömare indikerar en tillväxt på uppåt 20 procent per år vilket skulle innebära en försäljning i dagligvaruhandeln på 2,5 miljarder SEK år 2025.

2. Det krävs att hela värdekedjan samarbetar

Det går att ställa om jordbruket till att odla mer växtprotein och växtproteinet kan förädlas till fantastiska produkter, till nytta för människa och klimat. Men för att lyckas krävs att lönsamheten i odlingen ökar, att infrastrukturen för förädling av växtbaserade råvaror utvecklas, och att livsmedelsnäringen utvecklar livsmedel som konsumenterna väljer.

3. Vi behöver öka försörjningsförmågan i Sverige

Bristen på svenska råvaror gör oss beroende av import. Sverige behöver öka sin självförsörjningsgrad, för att bli mer robust och klara olika typer av kriser. Ökad odling av proteingrödor är viktig för att nå dit.

Intern kommunikation

Effektiv extern kommunikation kräver att de aktörer som arbetar med Skånebönan är uppdaterade om arbete som pågår och resultat det ger. Bara då kan alla bidra till kommunikationsarbetet på bästa sätt.